

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2096720921000014> (date of application: 31.08.2021).

16. Antwi M., Adnane A., Ahmad F., Hussain R., Rehman M. H., Kerrache C.A. *The case of Hyperledger Fabric as a blockchain solution for healthcare applications.* – Access mode: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2096720921000075> (date of application: 31.08.2021).

17. Krishnan S., Balas V., Golden J., Robinson Y., Balaji S. *Handbook of research on blockchain technology.* – London: Academic Press, 2020. – S. 476.

18. Stallone V., Wetzels M., Klaas M. *Applications of blockchain technology in marketing systematic review of marketing technology companies.* – Access mode: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S209672092100018X> (date of application: 30.08.2021).

19. Foti M., Vavalis M. *What blockchain can do for power grids?* // *Blockchain: Research and Applications.* – 2021. – Vol. 2, No. 1. – Article number: 100008.

20. Kim S., Deka G.C., Zhang P. *Role of blockchain technology in IoT applications.* – London: Academic Press, 2019. – S. 341.

МРНТИ 14.07.09.

<https://doi.org/10.51889/2022-1.1728-5496.08>

Альдибекова Ш.Н.^{1*}

¹ Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ - КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Қазіргі заманғы білім беруді жаңғырту процесін оқу орындарында болашақ мамандарды шығармашылық дамыту үшін жағдайларды іздеу және қамтамасыз ету жүйесі сияқты компонентсіз елестету қиын. Студенттер арасынан болашақ ғылыми-шығармашыл элитаны қалыптастыру - маңызды әлеуметтік-экономикалық міндет және елді үдемелі дамытудың шарты.

Зерттеудің мақсаты, ғылым мен техника саласындағы дарынды жастарды іздеу, дамыту және қолдаудың тиімді ұлттық жүйесін құру. Ғылыми-техникалық қызметтің аймақтық инфрақұрылымында дарынды жастарды шоғырландыруға ықпал ететін ғылыми және шығармашылық қызметті ұйымдастырудың осындай жүйелерін дамытуды мақсат етіп қойған елдерде жүзеге асырылатын жобалар жемісті деп танылуы керек.

Мақалада студенттердің ғылыми құзіреттіліктерін қалыптастыру және дамыту мәселелері қарастырылады. Оқу процесінде зерттеу дағдыларының маңыздылығы атап өтіледі. Студенттердің ғылыми-зерттеу қызметінің олардың кәсіби қалыптасу факторы ретіндегі маңызы өзектендіріледі.

Қазақстан Республикасы мен еліміздің ірі қалаларындағы университеттердегі студенттердің ғылыми - зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың қазіргі жағдайы талданды. Қазіргі жағдайда студент жастардың ғылыми-зерттеу белсенділігін дамытудың үрдістері, нысандары мен әдістері қарастырылған.

Түйін сөздер: зерттеу қызметі, құзыреттер, ғылыми-зерттеу жұмысы, студенттердің ғылыми - зерттеу қызметі, кәсіби құзыреттілік, болашақ маман.

Альдикеова Ш.Н. ^{1*}

¹ *Казахский национальный женский педагогический университет, г. Алматы, Казахстан*

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Аннотация

Процесс модернизации современного образования трудно представить без такого компонента, как система поиска и обеспечения условий для творческого развития будущих специалистов в учебных заведениях. Формирование будущей научно-творческой элиты из числа студентов – важная социально-экономическая задача и условие поступательного развития страны.

Целью исследования является создание эффективной национальной системы поиска, развития и поддержки талантливой молодежи в области науки и техники.

плодотворными должны быть признаны проекты, реализуемые в странах, ставящих своей целью развитие таких систем организации научной и творческой деятельности, способствующих консолидации талантливой молодежи в региональной инфраструктуре научно-технической деятельности.

В статье рассматриваются вопросы формирования и развития научных компетенций студентов. Отмечается важность исследовательских навыков в процессе обучения. В статье актуализируется значение научно-исследовательской деятельности студентов как фактора их профессионального становления.

В заключении анализируется современное состояние организации научно - исследовательской работы студентов в университетах Республики Казахстан и крупных городов страны. Рассматриваются тенденции, формы и методы развития научно-исследовательской активности студенческой молодежи в современных условиях.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, компетенции, научно-исследовательская работа, научно - исследовательская деятельность студентов, профессиональная компетентность, будущий специалист.

Aldibekova Sh.N. ¹

¹ *Kazakh national women's pedagogical university Almaty, Kazakhstan*

RESEARCH ACTIVITY OF STUDENTS AS THE MAIN FACTOR IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE

Abstract

It is difficult to imagine the process of modernizing modern education without such a component as a system for finding and providing conditions for the creative development of future specialists in educational institutions. The formation of the future scientific and creative elite from among students is an important socio-economic task and a condition for the progressive development of the country.

The aim of the research is to create an effective national system for the search, development and support of talented youth in the field of science and technology. Projects implemented in countries aiming to develop such systems of organizing scientific and creative activities that contribute to the consolidation of talented youth in the regional infrastructure of scientific and technical activities should be recognized as fruitful.

The article deals with the formation and development of scientific competencies of students. The importance of research skills in the learning process is noted. The article actualizes the importance of students' research activities as a factor of their professional development.

In conclusion, the current state of the organization of research work of students at universities of the Republic of Kazakhstan and major cities of the country is analyzed. The tendencies, forms and methods of development of research activity of students in modern conditions are considered.

Key words: research activity, competencies, research work, research activity of students, professional competence, future specialist.

Кіріспе. Қазіргі уақытта өз іс-әрекетін талдауға, оның алдында туындайтын кәсіби мәселелерді тез және дұрыс шешім шығаруға қабілетті, өзін-өзі жетілдіруге ұмтылатын, "шығармашыл тұлға" маман заман сұранысына қажетті болып отыр. Технологиялар барынша қарқынды дамып жатқан заманда жұмыс беруші "тар" маманды ғана қажет етпейтіні белгілі. Сондықтан, маман даярлау үдерісінде студенттердің кәсіби қызметінде білімді өз бетінше табуға, талдауға және пайдалануға мүмкіндік беретін әдістерді игеру қабілеттерін дамыту алдыңғы орынға шығады. Осыған байланысты білім беру парадигмасын болашақ мамандардың зияткерлік дамуына бағытталған білім беру парадигмасынан ғылыми-білім беруге көшу қажеттілігі туындайды, бұл білім беру мекемелерінің әдіснамалық негізін өзгертуге әкеледі.

Аталған мәселелерді негізге алып оқыту мен білім беру – студенттерді ғылыми - зерттеу қызметіне белсенді тарту болып табылады, яғни "оқу процесін тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамытуға қайта бағдарлау, ойлау мәдениетіне тәрбиелеу, ғылым әдіснамасын меңгеру және кәсіптік-өндірістік және ғылыми салада туындайтын проблемаларды шешу жолдарын таба алатын маман даярлау" [1]. Осы принципке негізделген оқу процесі студенттерді ғылыми-зерттеу қызметіне енгізумен қатар, оларға қажетті кәсіби және жалпы құзіреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта жоғары мектеп педагогикасының тәжірибесінде де, теориясында да осы қызметтің маңызды тәжірибесі жинақталған. Коммуникативті, әлеуметтік және басқа да көптеген құзіреттер саласындағы зерттеулерді О.В.Соколова, А.В. Хуторская, зерттеушілік іс-әрекет, оның әдістері мен әдіснамасы, оқу үдерісіндегі маңызы Е.В. Бережнова, В.И.Богословский, В.И. Загвязинский, В.В. Краевский, А.М. Новиков, Е.А. Шашенкова, және т.б. басқалардың еңбектерінде көрініс тапты.

Қазақстанда мамандардың зерттеушілік мәдениетінің концепциясын З.А. Исаева (мамандардың кәсіби-зерттеушілік мәдениеті) Ш.Т.Таубаева (мұғалімнің зерттеушілік мәдениеті) [8] қарастырды. Жоғарғы оқу орындарындағы зерттеушілік әрекеттің даму тарихы, теориясы мен технологиясы мәселесін Г.К. Ахметова, А.А. Болатбаева, А.К.Мынбаева, А.М.Кудайбергенова, Е.С.Оналбеков [10] және т.б. ғалымдар еңбектерінде атап кеткен. Дегенмен, зерттеу құзыреттеріне баса назар аудару жеткіліксіз болды. Бұл ретте оқу процесінде зерттеу құзыретін іске асырудың тиімділігі дербес зерттеуді ұйымдастыру және өз бетінше жұмыс істеу дағдысын қалыптастыру мәселелерімен тікелей байланысты екенін атап өту қажет [2].

Жоғары оқу орнының білім беру процесіндегі студенттердің ғылыми - зерттеу қызметіндегі ұйымның ұстанымын белгілеуге бағытталған зерттеулерді одан әрі дамыту және бекіту үшін ынталандыру мемлекеттік органдар тарапынан осы аспектіге назардың артуы болып табылады. Қазіргі уақытта әзірленген білім беруді дамытудың бағдарламасында "жоғары оқу орындары студенттерінің ғылыми - зерттеу жұмыстарына және оқушы жастардың ғылыми-техникалық шығармашылығына мемлекеттік қолдау" бағыты ерекше атап өтілген.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Алдымен, студенттердің ғылыми қызметін анықтап көрсек, ғылыми әдебиеттерде білім беру жүйесіне қатысы бар мынадай қызмет түрлері бөлінеді:

- 1) оқу қызметі;
- 2) оқу-зерттеу қызметі;
- 3) ғылыми-зерттеу қызметі;
- 4) ғылыми қызмет.

Оқу іс-әрекеті әлемнің танымы мен өзгеруінің әлеуметтік тәжірибесін игеруге бағытталған жеке тұлға белсенділігінің ерекше формасы ретінде анықталады, оған сыртқы пәндік және ақыл-ой әрекеттерінің мәдени әдістерін игеру кіреді. Оқу іс-әрекетінің пәні-оқу тапсырмасының мазмұны, ал нәтижесі-оқу пәні туралы жаңа теориялық білім, сондай-ақ жаңа дағдылар [1]. Студенттердің зерттеу қызметі шартты түрде екі түрге бөлінеді: оқу-зерттеу және ғылыми-зерттеу қызметі. «Зерттеу» ұғымы жаңа ғылыми білімді іздеу және дамыту процесін білдіреді. «Зерттеу» ұғымы белсенді принципті камтиды (зерттеу, зерттеу, адам қызметінің элементі және т.б.), сондықтан зерттеу-бұл жаңа білім алуға бағытталған адамның іс — әрекеті.

Өз еңбегінде А.Н.Поддяков зерттеу қызметін "мотивациялық дайындықта және шындықты білуге зияткерлік қабілетінде, әртүрлі мақсаттарды өз бетінше қоюда, оларға қол жеткізудің субъективті жаңа тәсілдері мен құралдарын ойлап табуда, болжанбаған нәтижелер алуда және оларды одан әрі таным үшін пайдалануда көрінетін әлемге шығармашылық көзқарас" деп түсінді [2].

«Оқу-зерттеу қызметі» ұғымына оралсақ, біз оны жаңа білім алуға емес, зерттеу жүргізу дағдыларын игеруге бағытталған оқу іс-әрекетінің түрі ретінде анықтаймыз. А.Г. Белованың пайымдауынша, зерттеу қызметі-бұл " шығармашылық, зерттеу міндетіне алдын-ала белгісіз шешіммен жауап іздеумен байланысты қызмет (табиғаттың белгілі бір заңдылықтарын суреттеуге қызмет ететін шеберханадан айырмашылығы) және ғылыми салада зерттеуге тән негізгі кезеңдердің болуын болжайды " [3].

Қазіргі заманғы жоғары білімнің стратегиялық көзқарастарын ескере отырып, осы кезеңде болашақ мамандардың кәсіби қызметке қалыптасуының шығармашылық компонентін қалыптастыруға қойылатын талаптар оның жұмыс істеуінің барлық салаларында тұрақты жаңартылатын өндіріс жағдайында олардың инновациялық қызметке дайындығының негізі ретінде айтарлықтай артады.

Мұндай дайындықтың көрсеткіші, ең алдымен, болашақ мамандардың ғылыми - зерттеу қызметі дағдыларының қалыптасуының жеткілікті жоғары деңгейін қарастыруы керек, оны біз олардың кәсіби әл - ауқатын жақсарту шарты деп санаймыз. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары саласындағы дағдылары олардың зерттеуді жоспарлау, ақпарат жинау, оны өңдеу, зерттеу жұмысының аралық және қорытынды нәтижелерін белгілеу, алынған нәтижелерді практикалық жұмыста сенімді пайдалану деңгейлеріндегі әртүрлі зерттеу міндеттерін шешу кезінде шығармашылық іс - әрекеттерді орындауға дайындығын дамытуды болжайды.

Студенттерді ғылыми шығармашылықпен таныстыру, олардың зерттеу дағдыларын дамыту мәселесі бүгінде олардың кәсіби дайындығының сапасымен дұрыс байланысты. Сондықтан болашақ ғалымның мектебі ретіндегі ғылыми-зерттеу жұмысының ролін мойындай отырып, болашақ маманның терең кәсібилігі және болашақ еңбек қызметіне шығармашылық қатынасты қалыптастыру саласы ретінде осы қызметтің қолданбалы маңыздылығын төмендетпеу керек.

Бүгінгі таңда нарықтық экономика қоғамы жағдайында біз болашақ маманның бәсекеге қабілеттілік қасиеттеріне баса назар аударамыз, бұл студентті шығармашылық қызметке қоспай мүмкін емес. Бұл университетте студенттерді ғылыми - зерттеу жұмыстарына белсенді қатысуға тарту бойынша қызмет атқарады. Бұл жұмыстың тиімділігі, ең алдымен, университеттің өзінде құрылған студенттік ғылымның мәртебесіне және оның жұмыс істеу жүйесінің реттелуіне байланысты.

Бізді қоршаған әлем өте динамикалық түрде үнемі өзгеріп отыратындықтан, проблемаларды шешу үшін жаңа стандартты емес нұсқаларды іздеуге, әртүрлі көздерден ақпарат алуға және оны дұрыс пайдалануға мәжбүр етеді, тек осы жағдайда сұранысқа ие маман болып қалуға болады. Зерттеу дағдыларын игеру, мәселені ғылыми тұрғыдан шешу қабілеті болашақ мамандардың кәсіби қалыптасуына кепілдік беретін негізгі шарттардың бірі болып табылады [7].

Зерттеу қызметі дегеніміз не? Леонтович А.В. зерттеу қызметі - студенттердің алдын-ала белгісіз шешіммен шығармашылық, зерттеу мәселесін шешумен байланысты қызметі, бұл студенттердің шындықты игерудің әмбебап әдісін алу, жаңа білім алу негізінде білім беру процесінде студенттердің жеке позициясын белсендіру (яғни белгілі бір студент үшін жаңа және жеке маңызды болып табылатын өздігінен алынған білім) [3].

Алексеев Н.Г., Обухов А.В., Фомина Л.Ф., өз еңбектерінде ғылыми-зерттеу қызметін іздеу әрекеті тетіктерінің жұмыс істеуі нәтижесінде пайда болатын және зерттеу әрекеті негізінде құрылған зияткерлік және шығармашылық қызметтің ерекше түрі ретінде қарастыру керек деп жазады [4].

Осылайша, студенттердің зерттеу қызметі деп, зерттеудің негізгі кезеңдері арқылы олардың шығармашылық зерттеу міндеттерін орындауын түсінеміз: мәселені тұжырымдау, тақырыпты тұжырымдау; мақсат қою, гипотеза ұсыну; тиісті әдебиеттермен танысу; зерттеу әдістерін таңдау; материал жинау, оны талдау; қорытындылар.

Зерттеу жұмысының келесі нысандары жалпы қабылданған болып саналады:

- зертханалық жұмыстарды орындау;

- рефераттар жазу;
 - пәндік олимпиадаларға қатысу; - баяндамалар дайындау;
 - ғылыми зерттеу элементтері бар тапсырмаларды орындау;
 - оқу және өндірістік тәжірибелер кезеңінде ғылыми-зерттеу сипатындағы нақты типтік емес тапсырмаларды орындау;
 - әдістеменің теориялық негіздерін меңгеру, арнайы пәндер мен мамандандыру пәндерінің курстары бойынша ғылыми зерттеулерді орындауды ұйымдастыру;
 - курстық, дипломдық жұмыстар және жобалар [5].
- Бірақ оқу орнында "пайда болу" және "зерттеу" үшін екі негізгі шартты сақтау қажет:
- оқытушылардың осы қызмет түрімен айналысуға және басқаруға деген ынтасы мен дайындығы;
 - студенттердің дайындығы

Студенттердің шығармашылық (зерттеу) іс-әрекетке қабілеттілігі мұғалімнің жетекшілігімен ұйымдастырылған іс-шаралар барысында тиімді дамиды [1]. Осыған сүйене отырып, мұғалім тьютер рөлін атқарады, ол студенттердің өз бетінше білім алу іс-әрекетін ұйымдастырады және сүйемелдейді, бұл психологиялық тұрғыдан оңай емес, әсіресе "қалыптасқан", консервативті мұғалімдер үшін. Студенттермен зерттеу қызметімен айналысу оқытушыдан білімнің жоғары деңгейін ғана емес, сонымен қатар зерттеу әдістерін сауатты меңгеруді, сондай-ақ осы жұмыспен айналысуға деген ұмтылысты талап етеді.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары студенттік ғылыми қоғамның оқу орны базасындағы қызмет шеңберіне өте жақсы сәйкес келеді, оның негізгі мақсаты дарынды жастарды анықтау және түлектердің сапа деңгейін арттыру болып табылады. Студенттердің ғылыми-зерттеу қызметі барысында мынадай міндеттер шешіледі: әртүрлі пәндер бойынша білімді берік және терең меңгеру, шығармашылық әлеуетті дамыту, кәсіби және жеке құзыреттерді қалыптастыру. Сондықтан, біз де өзін қызмет жасап отырған қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінде осы мәселе үлкен жолға қойылған. Мұнда студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысын іске асырудың мақсаттары универдегі талантты жастарды анықтау және мамандарын даярлау деңгейін арттыру болып табылады. Осы мақсаттарды іске асыру процесінде мен келесі міндеттерді шешуге талпындым: зерттеу құзыреттерін қалыптастыру, шығармашылық және талдамалық ойлауды дамыту, жаңа білім алу және оларды өзінің кәсіби қызметінде қолдану қажеттілігін қалыптастыру, кәсіби маңызды қасиеттер мен құзыреттерді дамыту. Осыған байланысты студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстары қызметіне арналған мазмұнды таңдау кезінде біз студенттердің болашақ кәсіби қызметінде іске асырылуы мүмкін материалға басымдық береміз. Сонымен қатар, студенттердің ғылыми жұмыстары қызметіне қатыса отырып, студент өзі жеке тұлға ретінде бекітіледі, ол өзінің танымдық қызығушылығын, жаңа білім іздеуге деген ынтасын дамытады және нығайтады. Осылайша, зерттеу тәжірибесін зерттеу іс-әрекеті барысында алынған іс-әрекеттің іс жүзінде игерілген білімдерінің, дағдыларының, дағдыларының және тәсілдерінің жиынтығы ретінде анықтауға болады, ол одан әрі орындалатын іс-әрекетке субъектілік қатынасты қамтамасыз етеді, кейіннен зерттеу қызметін жүргізу барысында өз мүмкіндіктеріне жүгінеді, сол арқылы зерттеу құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді [2].

Зерттеу қызметімен айналысатын студенттер әр түрлі көздерден ақпарат алады және талдайды, ақпараттық құзіреттілікті дамытады, конференциялар мен семинарларда баяндама жасайды, жобаларды ұсынады, коммуникативті құзыреттілікті құрметтейді, болашақ кәсіби қызметте қажетті құзыреттіліктерді қалыптастырады, маманның сұранысына, оның шығармашылық дамуына, одан әрі кәсіби және жеке өсуіне жағдай жасауға бағытталған.өсу.

Осылайша, зерттеу қызметі болашақ маманның құзыреттілігін қалыптастырудың негізгі факторы бола отырып, мобильді, жоғары білікті, ынталы және шығармашылық маман дайындауға бағытталған заманауи білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Әрбір ЖОО - да студенттердің ғылыми-зерттеу қызметіне жауапты арнайы құрылымдар бар; неғұрлым талантты жастарды қолдауға қалыптасқан дәстүрлер. Алайда, студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру - бұл ЖОО - ның " ішкі " проблемасы ғана емес; онда көптеген әлеуметтік институттар: жоғары оқу орындары шығаратын кадрлардың тұтынушысы ретінде әрекет ететін кәсіпорындар; жоғары оқу орындары жанындағы ғылыми-зерттеу институттары, ғылыми қауымдастықтар және т. б. мүдделі бола алмайды. Сондай - ақ, жоғары оқу орындары бүгінде өздерінің ғылыми - материалдық базасын дамытуда үлкен қиындықтарға тап болып отырғаны белгілі, әсіресе осы сала бойынша сыртқы шаруашылық келісімшарттарға мұқтаж. Бүгінгі таңда мемлекеттік деңгейде әлеуметтік - экономикалық қорғалмағандықтан ғылыми қызметтің "өмір бойы мамандық" ретіндегі беделін төмендету мәселесі өте ауыр болып саналады.

Жоғарыда айтылғандар жоғары оқу орындарының студенттерінде ғылымның маңызды сабақтарына мотивациялық - аксиологиялық мемлекет қалыптастыру міндетін қиындатады.

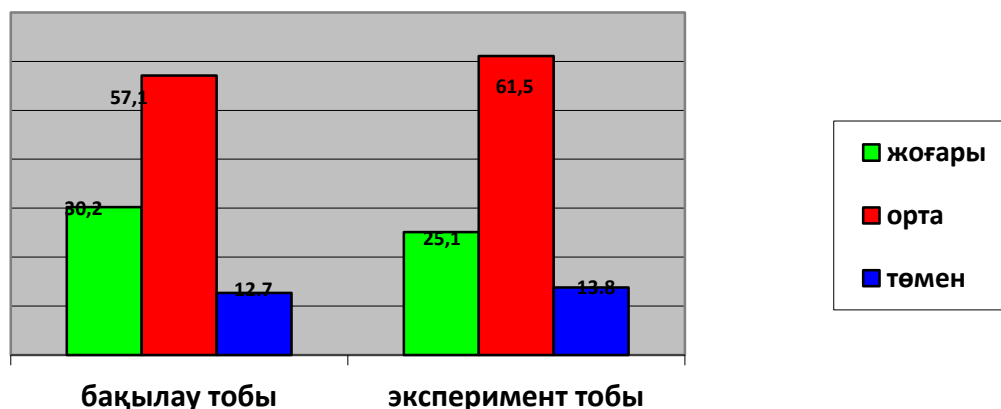
Нәтижелері. Жоғарыда айтылғандарды еліміздегі бірқатар университеттердің студент жастары арасында жүргізілген сауалнамалардың нәтижелерімен растауға болады. Мысалы, біз студенттердің сабақтан тыс іс - әрекеттің әртүрлі түрлеріндегі артықшылықтарының жалпы құрылымында ғылыми-зерттеу қызметіне қатысуға деген қызығушылығының қалыптасуын анықтадық. Сауалнама нәтижелері бойынша ғылыми-зерттеу жұмысына қызығушылық көрсеткіші тек алтыншы позицияны иеленді (7,9%), көңіл көтеру сипатындағы сабақтарға (43,51%); мәдени демалыс іс - шараларына (36,58%); спорт сабақтарына (27,38%); көркем әдебиетті оқу (24,78%); көркем әдебиетке қатысу (12,34%). Көптеген студенттер үшін сабақтан тыс іс-шаралар түрлерінің рейтингінде ғылыми - зерттеу жұмыстарының жеке маңызы жоқ деп қорытынды жасау қиын емес.

Болашақ мамандықты терең зерттеуге, оның шығармашылық аспектісін игеруге деген ұмтылыстың көрсеткіші ретінде студенттердің кәсіптік білім беру бағдарламасын меңгеру стилін қарастыруға болады, ол репродуктивті болуы мүмкін, тек дәрістің, оқулықтардың, белгілі бір дәрежеде Интернеттің бейімделген нұсқаларында бағдарламалық материалмен танысуға бағытталған); немесе кәсіби ақпаратты іздеу және игеру арнайы әдебиеттерді өз бетінше зерттеу, оны теориялық зерттеу арқылы жүрсе (ғылыми мақалалар, монографиялар, бастапқы көздер және т.б.).

Сауалнама нәтижелері бойынша осы қызметте кәсіптік білім беру бағдарламаларын игеруде репродуктивті стильдегі студенттердің айтарлықтай басымдылығы анықталды (76,52% - 64,5%).

Атап айтқанда, студенттердің тек 18,18% - ы монографиялар мен журналдарды оқуға жүгінеді; бірінші дереккөздер - 8,77%. Студенттердің аз бөлігі (2,38%) түпнұсқа тілінде ғылыми әдебиеттерге жүгінеді. Мұның бәрі болашақ мамандарды кәсіби оқытудың жеткіліксіз теориялық деңгейі туралы айтуға мүмкіндік береді.

Сауалнама барысында біз ғылымның рөлін оның дайындық күшінің табиғаты бойынша түсінуді анықтадық. Осылайша, студенттердің көпшілігі (44,05%) белгілі бір салада білімді жүйелеуде ғылымның мүмкіндіктерін мойындайтыны анықталды; оны респонденттердің 31,6% - ы прогрестің қозғаушысы деп санайды; 22,08% - ы ғылымды шындықты тану әдісі ретінде қабылдайды; респонденттердің 14,72% - ы ғылымды әлеуметтік өмірдің органикалық бөлігінің құрамдас бөлігі ретінде анықтауға келісті, ал сұралған студенттердің тек 11,15% - ы ғылымды инновацияларды іздеу мен енгізудің негізі ретінде сипаттады.

1 Сурет. Сауалнама нәтижесі

Соңғы тұтынушы бойынша ұсынылған сандар ғылымды әлеуметтік шындықты түбегейлі жаңарту құралы ретінде түсінудегі және әсіресе оның қолданбалы кәсіби аспектісіндегі студенттердің құзыреттілігі қанағаттанарлықсыз екенін көрсетті. Дәл осы бағытта бүгінгі таңда ЖОО - да студенттік ғылыми шығармашылықты дамыту маңызды.

ЖОО студенттерінің бірлескен көрсеткіштердегі белсенді зерттеу жұмысымен қамтылу жағдайын зерттеу де осы салада проблемалардың жоқтығы туралы айтуға мүмкіндік бермейді.

Сауалнамалық сауалнама нәтижелері бойынша студенттердің 40,58%-ы ғылыми - зерттеу жұмысына қатысатынын растап, теріс жауап берді – 59,31%. Демек, студенттердің жартысынан азы ғылыми-зерттеу жұмыстарына тартылған деп саналады, ал бүгінгі таңда қажеттілік студенттердің көпшілігі үшін университетте оқыған жылдар ішінде кез - келген кәсіби салада (ғылыми, техникалық, басқарушылық, жеке мағынада) үнемі өзгеріп отыратын жағдайларда жұмыс істеуге дайын болу шарты ретінде СҒЗЖ мектебінен өту маңызды.

Студенттердің мақсатты түрде ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысқысы келмеу себептері- белгілі бір дәрежеде осы жұмысқа жауапты университет құрылымдары тарапынан да, оқытушылардың өздері де осы жұмыстың педагогикалық басшылығының жетілмегендігін көруі керек, олардың әрқайсысы өздері оқитын студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамытуға кәсіби жауап береді. Студенттердің көпшілігі курстық жұмыстарды орындауды қалайды (44,26%); 24,68% ғылыми конференцияларға қатысуды зерттеу жұмысының қызықты түрі деп санайды. Студенттердің белгілі бір бөлігі (13,42%) ғылыми үйірмелер мен проблемалық топтардағы жұмыс жүргізеді.

Дипломды жазу респонденттердің 12,66% - ы ғылыми жұмыстың тартымды түрі болып саналады. Өкінішке орай, студенттер контингентінің аз бөлігі (студенттік ғылыми қоғамға, олимпиадаларға, университеттің ғылыми зертханаларына қатысу) ғылыми-зерттеу жұмыстарының маңызды түрлеріне қызығушылық танытқанмен аз тартылады.

Осы көрсеткіш бойынша келтірілген сандар студенттердің ғылыми - зерттеу жұмыстарына қатысуын ынталандырудың қазіргі жағдайында біз студенттердің маңызды ғылыми - зерттеу жобаларын жүзеге асыруға деген ұмтылысының суретін аламыз деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Нәтиженің талқылануы. Біздің ой-тұжырымымыз бойынша: Жоғарыда аталған студенттердің ғылыми - зерттеу қызметіне қатысу жағдайының барлық көрсеткіштерін ескере отырып, біз оқыған жеткілікті өкілдік іріктеу аясында осы салада әртүрлі деңгейдегі бірқатар проблемалар бар деген қорытындыға келуге болады:

1. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастыруда жүйесіздік белгілері анықталады, бұл студенттерді ҒЗЖ - ға нақты белгіленген критерийлер мен болашақ маманның жеке басының

ғылыми әлеуетін дамытуда белгілі бір деңгейге жетудің аралық және қорытынды нәтижелерінің көрсеткіштері жоқ.

2. ЖОО жағдайында студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастыруда аймақтық аспект және оның аймақтық қоғамның инфрақұрылымын дамыту қажеттіліктерімен қамтамасыз етілуі жеткіліксіз көрінеді. Жоғары оқу орындарының студенттер контингентінің маңызды бөлігінің ғылыми - зерттеу жұмысына қатысуының мотивациялық компоненті оның болашақ мамандыққа дайындық үшін маңыздылығын түсіну деңгейінде қанағаттанарлықсыз жағдайда болады.

3. Жоғары оқу орындарында студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастыру процесінде осы саладағы қажетті білім, ақыл - ой мен дағдылардың тұтас кешенін ескере отырып, студенттердің ғылыми-шығармашылық бейіндегі сабақтарға дайындығын қалыптастыруға сараланған көзқарастың болмауы үрдісі айқындалады.

Осы мәселелерді кешенді шешу бәсекеге қабілетті тұлға ретінде болашақ маманның кәсіби дайындығының ғылыми компонентін арттыруға оңтайлы жағдай жасай алады.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының таңдалған ерекшеліктері арасында салыстырмалы кестесі: 1-Кесте

Зерттеу қызметі	Зерттеу құзыреттілігі
стандартты алгоритмдерді қолданбай проблемалар мен есептерді шешу	альгоритмиялық емес
кәсіби міндеттерді шешуде зерттеу қызметінің әдістерін қолдану	әмбебаптылық, көп функционалдылық
зерттеу қызметі барысында жеке қасиеттерді қалыптастыру және дамыту	көпөлшемдік

Демек, студенттердің зерттеу қызметі жалпы және кәсіби құзіреттіліктерді дамытуға бағытталған, олардың қалыптасуы болашақта сұранысқа ие және сауатты заманауи мамандар болуға мүмкіндік береді.

Оқу-зерттеу жұмыстарын (рефераттар, курстық жұмыстар, дипломдық жобалар) орындай отырып, студенттер ғылыми жұмыстың аналитикалық, қойылымдық, іздеу және синтездеу элементтерін меңгереді, соның нәтижесінде зерттеу нәтижелерін жүргізу және жалпылаудың жалпы және арнайы ғылыми дағдыларын, сыни ойлау элементтерін және жетекші маман тұлғасының шығармашылық қабілеттерінің кешенін дамытады.

Біздің зерттеуіміздің аясында педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттің ғылыми-зерттеу жұмысы тәжірибесінде қолданылатын формалар мен әдістердің тиімділігін талдай отырып, біз бұл жұмыста әлі пайдаланылмаған резервтер бар деген қорытындыға келдік. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысына қатысуын ынталандыру технологиясы, олардың практикалық зерттеу құзыреттілігі тиісті әлеуеті бар дәстүрлі емес нысандар мен әдістерді (әлеуметтік зерттеуші мектебі; "брейн - рин - га" әдістемесі; "студенттер мен профессорлардың бірлескен шығармашылық сыныбы") пайдаланған жағдайда өсуі мүмкін.; мектептердегі пән бойынша оқушылардың проблемалық-зерттеу тобын ұйымдастыру; "Ғылым және оқыту" жобалар конкурсы және т.б.).

Біздің зерттеулеріміз студенттердің ғылыми-зерттеу дағдыларын қалыптастыру процесінің тиімділігін арттырудың келесі педагогикалық шарттарын бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

- студенттердің ғылыми-зерттеу қызметінің дағдыларын игеруінің мотивациялық компонентін ынталандыру;
- технологиялық компонентті байыту негізінде оқу және оқудан тыс ғылыми - зерттеу қызметінің тәрбиелік әлеуетін жандандыру (дәстүрлі емес нысандарды әзірлеу және енгізу);
- жоғары оқу орны студенттерінің ғылыми - зерттеу жұмыстарын орындау мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып, ғылыми - зерттеу дағдыларын қалыптастыруда жеке-сараланған

тәсілді іске асыру; жоғары оқу орнының үздік ғалымдары ли - цесіндегі ғылыми - зерттеу құзыреттілігі мен шығармашылық шеберлігінің жоғары кәсіби үлгілерін ұсыну.

Қорытынды. Педагогикалық болашақ мамандарға қоғамның талаптарын арттыру студенттердің кәсіби - педагогикалық құзыреттілігін қалыптастыруға және қалыптастыруға ықпал ететін білім беру процесін ұйымдастырудың инновациялық тәсілдерін іздеу қажеттілігін тудырады. Біздің ойымызша, жоо білім беру процесінің тиімділігін арттырудың мүмкін жолдарының бірі студенттердің оқу және ғылыми - зерттеу қызметін ұйымдастыру болып табылады, оның мақсаты болашақ мұғалімдердің педагогикалық құзыреттілігін қалыптастыру ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін, дербестігін, болашақ кәсіби қызметке қызығушылығын дамыту болып табылады.

Студенттерді кәсіби даярлау процесінде зерттеу қызметін ұйымдастырудың перспективалық бағыты ретінде біз педагогикалық шындықты білуде, студенттермен қарым-қатынаста, олардың кәсіби қызметке және практикалық өмірге дайындық деңгейін бағалауда туындайтын проблемалық жағдайларды анықтау дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін құзыреттілік тәсілін таңдадық және тәуелсіз шешімдер қабылдау.

Біздің зерттеуіміздің шеңберінде студенттерді дербес, шығармашылық, іздестіру қызметіне қосудың негізгі технологиясы ретінде әртүрлі пәндерден білімді тарта отырып, мәселелерді шешу біліктерін пайдалануды, зерттеу әдістері мен әдістемелерін қолдануды, қабылданған шешімдердің әртүрлі нұсқаларының нәтижелері мен ықтимал салдарларын болжауды көздейтін жобалау технологиясы таңдалды.

Студенттердің зерттеу қызметі, оның педагогикалық колледжде ұйымдастырылуы күрделілігімен, көп функционалдылығымен, алуан түрлілігімен ерекшеленеді. Оның жетістігі көптеген компоненттерге байланысты, олардың бірі студенттердің оқу және ғылыми - зерттеу дағдыларын қалыптастыру деңгейін жүйелі түрде зерттеу, олардың зерттеу және эксперименттік қызметке қосылуға дайындығы. Осы мақсатта біз студенттерді бастауыш мектепте кәсіптік - педагогикалық қызметке даярлаудың барлық кезеңдерінде диагностика жүргізуге мүмкіндік беретін диагностикалық материалдар әзірледік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Құдайбергенова К.С Құзырлық білім сапасының критерийі: әдіснамасы, және ғылыми-теориялық негізі. - Алматы, 2008. - 327 б.
2. Мизимбаева А.С. Развитие исследовательской культуры магистрантов: дис. ... док. философии (PhD). - 2015. - 142 с.
3. Сыздықбаева А.Д. Формирование исследовательской компетентности будущего учителя начальных классов: дис. ... док. философии (PhD). - 2016. -137 с.
4. Lea M., Street B. Student writing in higher education: an academic literacies approach // *Studies in Higher Education*. - 1998. - Vol. 23, №2. - P. 158-159.
5. Russell D., Lea M., Parker J., Stree B., Donahue T. Exploring notions of genre in "academic literacies" and "writing across the curriculum": Approaches across countries and contexts / eds C. Bazerman, A. Bonini, D. Figueiredo. Fort Collins. // *Genre in a Changing World*. - Colo.: WAC Clearinghouse, 2009.- P. 395-423.
6. Kruse O. Perspectives on Academic Writing in European Higher Education: Genres, Practices, and Competences // *Revista de Docencia Universitaria*. - 2013. - Vol. 11, №1. - P. 37-58.
7. Nishigaki J. An Analysis of University Students' Perceptual Change through Course Learning and a Suggestion to Academic Writing Education in Undergraduate Curriculum // *Finding Meaning, Cultures Across Borders: International Dialogue between Philosophy and Psychology*. - 2011. - P. 109-114 // <http://hdl.handle.net/2433/143053> (дата обращения: 15.03.2017).
8. Delcambre I., Donahue C. Academic Writing Activity: Student Writing in Transition. *University Writing: Selves and Texts in Academic Societies (Studies in Writing)* / eds M. Castelló, C. Donahue. - Emerald Group Publishing Limited, 2012. Vol. 24. - P. 129-149.
9. Таубаева Ш.Т. Педагогика әдіснамасы: оқу құралы. – Алматы: Қарасай, 2016. - 432 б.
10. Таубаева Ш.Т. «Ресейдегі әлеуметтік білім беру саясаты және Қазақстанда әлеуметтік

педагогика мен өзін-өзі тану саласы мамандарын даярлау мәселелері» // <http://vochighedu.ozin-ozit-anu.kz/article/show/id/183> Научно-образовательный портал нравственно – духовного обучения и воспитания (жүзінү мерзімі 8.09.2017).

11. Таубаева Ш.Т., Булатбаева А.А., Жексембинова А.К. *Research methodology mastering by master students: from problem to the procedure.* – 2015, / Дубай қаласында өткен Халықаралық ғылыми-практикалық конференция (*International Scientific and Practical Conference World Science Proceedings of the conference Innovative Technologies in Science, February 21-22, 2015, P. 30-35*) /.

12. Бережнова Е.В. *Основы учебно-исследовательской деятельности студентов: учебник для студ. сред. учеб. заведений [Текст] /Е.В. Бережнова, В.В. Краевский.* — М.: Академия, 2007. — 128 с. 2. Лебедева С.А., Тарасов С.В. *Организация исследовательской деятельности в гимназии [Текст] / С.А. Лебедева, С.В. Тарасов // Практика административной работы в школе.* — 2003. — № 7. — С. 41—44

13. Леонтович А.В. *Исследовательская деятельности учащихся (сборник статей) [Текст] / А.В. Леонтович.* — М.: МГДД(Ю)Т, 2003. — 110 с.

14. Рубинштейн С.Л. *Принцип творческой самодеятельности [Текст] /С.Л. Рубинштейн. //Учен. Зап. Высш. шк. Г. Одессы.* — Одесса, 1922. — Т. 2. — С. 106.

15. Савенков А.И. *Исследовательская практика: организация и методика [Текст] / А.И. Савенков // Одарённый ребёнок.* — 2005. — № 1. — С. 30—33.

References:

1. Kudaibergenova K. *S. competence criteria for the quality of education: methodology and scientific and theoretical basis.* Almaty, 2008. - 327 P.

2. Mizimbayeva A. *S. development of research culture of undergraduates: dis. "Doc. Philosophy (PhD).* - 2015. - 142 P.

3. Syzdykbaeva A. *D. formation of research competence of the future teacher of the beginning classes: dis. "Doc. Philosophy (PhD).* - 2016. -137 P.

4. Lea M., Street B. *Student writing in higher education: an academic literacies approach // Studies in Higher Education.* - 1998. - Vol. 23, №2. - P. 158-159.

5. Russell D., Lea M., Parker J., Stree B., Donahue T. *Exploring notions of genre in "academic literacies" and "writing across the curriculum": Approaches across countries and contexts / eds C. Bazerman, A. Bonini, D. Figueiredo. Fort Collins. // Genre in a Changing World.* - Colo.: WAC Clearinghouse, 2009.- P. 395-423.

6. Kruse O. *Perspectives on Academic Writing in European Higher Education: Genres, Practices, and Competences // Revista de Docencia Universitaria.* - 2013. - Vol. 11, №1. - P. 37-58.

7. Nishigaki J. *An Analysis of University Students' Perceptual Change through Course Learning and a Suggestion to Academic Writing Education in Undergraduate Curriculum // Finding Meaning, Cultures Across Borders: International Dialogue between Philosophy and Psychology.* - 2011. - P. 109-114 // <http://hdl.handle.net/2433/143053> (date: 15.03.2017).

8. Delcambre I., Donahue C. *Academic Writing Activity: Student Writing in Transition. University Writing: Selves and Texts in Academic Societies (Studies in Writing) / eds M. Castelló, C. Donahue.* - Emerald Group Publishing Limited, 2012. Vol. 24. - P. 129-149.

9. Таубаева ш. т. *methodology of Pedagogy: textbook.* - Almaty: Karasay publ., 2016. - 432 P.

10. Таубаева ш. т. *"social education policy in Russia and issues of training specialists in the field of social pedagogy and self-knowledge in Kazakhstan" // http://vochighedu.ozin-ozit-anu.kz/article/show/id/183* Научно-образовательный портал of spiritual education and training (application deadline 8.09.2017).

11. Таубаева ш. т., Булатбаева А. А., Жексембинова А. К. *Research methodology mastering by master students: from problem to the procedure.* -2015, / *international Scientific and Practical Conference World Science Proceedings of the conference Innovative Technologies in Science, February 21-22, 2015, P. 30-35*) /.

12. Berezhnova E. *V. fundamentals of educational and research activities of students: textbook for students. SRED. "no," I said. "I don't know," he said, " but I don't know, I don't know, I don't know, I*

don't know, I don't know, I don't know, I don't know, I don't know. Moscow: Academy, 2007. - 128 P.
2. *Lebedeva S. A., Tarasov S. V. Organization of research activities in the gymnasium [text] / Lebedeva S. A., Tarasov S. V. // practice of administrative work in the school. — 2003. - No. 7. - pp. 41-44*

13. *Leontovich A.V. Issledovatel'skaya activity of the research institute [text] / A.V. Leontovich. Moscow: MGDD (Yu)T, 2003 — - 110 P.*

14. *Rubinstein S. L. The principle of creative self-realization [text] / S. L. Rubinstein. // Uchen. Zap. "No," I said. SK. G. Odessa. - Odessa, 1922. - Vol. 2. - P. 106.*

15. *Savenkov A. I. Issledovatel'skaya Pravda: organization and methodology [text] / A. I. Savenkov // Odarennny child. — 2005. - No. 1. - pp. 30-33.*

МРНТИ 14.01.77.

<https://doi.org/10.51889/2022-1.1728-5496.09>

Иксатова Б.К.^{1}, Колумбаева Ш.Ж.¹, Еримова А.Ж.²*

¹*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан*

²*Қ.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан қ., Қазақстан*

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТЕРІНДЕ ЦИФРЛЫҚ DAҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ

Аңдатпа

Мақалада болашақ бастауыш сынып педагогтерінде цифрлық дағдыны қалыптастырудың даму эволюциясы баяндалады. Зерттеулерге сүйеніп, даму эволюциясының 4 кезеңін талдаймыз. Болашақ бастауыш сынып педагогтерінде цифрлық дағды қалыптастырудың теориялық аспектілерін зерделеуде цифрлық дағды, цифрлық сауаттылық, цифрлық оқыту, мобильді білім, адам мен компьютер білімдік қатынасы, Е-дидактика және т.б. ұғымдық категориялары сипатталады. Мақалада білім берудегі цифрлық дағдының бірнеше түрін талдап көрсетеді, олар: жалпы сандық дағдылар (пайдаланушы), кәсіби цифрлық дағдылар, проблемаға бағытталған сандық дағдылар, қосымша сандық дағдылар.

Болашақ бастауыш сынып педагогтерінің цифрлық дағды түсінігіне деген қатынасын анықтауда «Тұлғаның цифрлық дағды туралы түсінігі» атты авторлық сауалнама жүргізілгендігі талданады.

Түйін сөздер: цифрлық дағды, цифрлық сауаттылық, цифрлық оқыту, мобильді білім, адам мен компьютер білімдік қатынасы, Е-дидактика.

Иксатова Б.К.,¹ Колумбаева Ш.Ж.,¹ Еримова А.Ж.²

¹*Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г Алматы, Казахстан*

²*Международный Казахско-Турецкий университет Ходжи Ахмеда Ясауи
г. Туркестан, Казахстан*

ПРИОРИТЕТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ НАВЫКОВ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье освещается эволюция развития формирования цифровых навыков у будущих педагогов начальных классов. Опираясь на исследования, проанализируем 4 стадии эволюции развития. В изучении теоретических аспектов формирования цифровых навыков у будущих педагогов начальных классов описываются понятийные категории цифровых навыков, цифровой грамотности, цифрового обучения, мобильного образования, образовательных отношений человека и компьютера, е-дидактики и др. В статье проанализированы несколько типов цифровых навыков в образовании: общие цифровые навыки (пользователь), профессиональные